

9. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 312
10. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 423
11. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 467
12. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 478
13. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 533
14. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 572
15. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 584
16. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 598
17. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 655
18. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 727
19. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 882
20. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 955
21. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 969
22. DASO. F. R-7641, op. 1, cf. 992
23. DASO. F. R-7641, op. 2, cf. 147
24. DASO. F. R-7641, op. 2, cf. 172
25. DASO. F. R-7641, op. 2, cf. 215
26. DASO. F. R-7641, op. 2, cf. 395
27. DASO. F. R-7641, op. 2, cf. 412
28. DASO. F. R-7641, op. 2, cf. 607
29. DASO. F. R-7641, op. 2, cf. 630
30. DASO. F. R-7641, op. 3, ref. 490
31. DASO. F. R-7641, op. 3, ref. 701
32. DASO. F. R-7641, op. 4, cf. 402
33. DASO. F. R-7641, op. 4, cf. 467
34. DASO. F. R-7641, op. 6, cf. 85
35. YES to USBU in CO, cont. P-14
36. YES USBU in CO, cf. P-11513
37. Yefimenko G. National-cultural policy of the CPSU (b) concerning Soviet Ukraine (1932-1938). Kiev: Institute of History. Of the NAS of Ukraine, 2001. 304 p.
38. Komarnitsky O.B. Studenthood of pedagogical educational institutions of Soviet Ukraine in the conditions of formation of a totalitarian system (20-30's of XX century): dissertation. ... Dr. Stories. Sciences: 07.00.01. Kamianets-Podilskyi, 2017, 682 pp.
39. Korzh L.V. History of formation and development of Sumy State Pedagogical University. A.S. Makarenko. Sumy: SDPU Editorial and Publishing Division, 1999. 88 p.
40. Nikiforov A.M. Pedagogical activity of Nicanor Onatsky (1875-1937) in Slobozhanshchina. Sumy: View of FOP Tsioma SP, 2016. 220 p.
41. Rozhkov A.Yu. In the circle of peers: The life of a young man in Soviet Russia in the 1920s. Moscow: The New Lithobiosity, 2014. 640
42. Rozhkova L.I. Repression against the educational intelligentsia of Sumy region in the conditions of curtailing the policy of Ukrainianization (30th years of XX century) / Proceedings of the Seventh Sumy Scientific Historical and Local History Conference (November 22 - 23, 2007). Sumy, SumDPU them. A.S. Makarenko. Pp. 178-184
43. Ukrainian Soviet Society of the 1930s: Essays in Everyday Life: A Collection. Monograph [S. V. Kulchytsky (ed.)]. Kiev: Institute of History. Of the NAS of Ukraine, 2012. 786 p.
44. Ewing E.T. Teachers of the Stalinist Era: Power, Politics and the Life of the School in 1930 / trans. with English. D.A. Thank you. Moscow: ROSSPEN; Foundation "Presidential Center BN Yeltsin, 2011

УДК 94 (477) 1948/1950

Немцев Ігор,
магістрант НН Інституту історії та філософії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна

**УКАЗ ВЕРХОВНОЇ РАДИ СРСР ВІД 21 ЛЮТОГО 1948 р. ЯК ПОЛІТИЧНЕ
ОБҐРУНТУВАННЯ РЕПРЕСІЇ ПРОТИ СЕЛЯН (НА ПРИКЛАДІ ШАЛИГІНСЬКОГО
РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

У статті розглянуто та досліджено наслідки указу верховної ради СРСР від 21 лютого , як обґрунтування репресії на селі.

Ключові слова: виселення, указ, протоколи, трудовні, податки.

В статтє рассмотрено и исследованы действия указа верховного совета СССР от 21 февраля, как обоснование репрессий на селе.

Ключевые слова: выселение, указ, протоколы, трудовни, налоги.

The article examines and investigates the consequences of the decree of the USSR Supreme Council of February 21 as justification for repression in the country.

Key words: evictions, decree, protocols, working hours, taxes.

Українське суспільство постійно хвилюють проблеми складного, суперечливого шляху становлення та функціонування радянської тоталітарної системи, але дослідження цих проблем історії впродовж тривалого часу замовчувалися. До таких невідомих сторінок сталінського терору необхідно віднести репресії українського селянства, санкціоновані Указом Президії Верховної Ради СРСР "Про виселення з Української РСР осіб, які злісно ухиляються від трудової діяльності в сільському господарстві та ведуть антигромадський, паразитичний спосіб життя" від 21 лютого 1948 року та Наказом Президії Верховної Ради СРСР від 2 червня 1948 року, який розширював дію лютневого Указу на решту республік СРСР.

Зазначене дослідження спрямоване на висвітлення діяльності партійних організацій, державних установ та трудових колективів колгоспів щодо застосувань процедури депортації у віддалені регіони СРСР селян, які не бажають працювати в колгоспах. Аналіз причин появи згаданих нормативно-правових дій суттєво сприяє розширенню знань про сталінський терор

Аналіз актуальних досліджень. Тема виселення громадян України у 1948-1950 є досить погано висвітлена. Хоча цю теми вивчали В. Зіма[8] та В. Вронська[1]. Тому загалом ця тема є недостатньо вивченою серед дослідників.

Виклад основного матеріалу. Перехід до мирної праці в Україні після руйнівної та спустошливої війни визначався не тільки величезними матеріальними і людськими втратами, а й ускладненнями, які мали місце через нестачу продовольчих продуктів. Українське село в 1946 році почало переживати страшний голод.

Незважаючи на те, що населення держави голодувало, Уряд поставляв зерно в Болгарію, Румунію, Польщу, Чехословаччину, Францію. Безкомпромісність керівництва ВКП(б) у питанні про хлібозаготівлі пояснювалася бажанням Й. Сталіна одержати політичні дивіденди від поставок зерна в країни Європи. У 1946 році експорт зернових з СРСР склав 1,7мільйона тон, або 10 відсотків заготовленого хліба. І це в той час, коли населення держави голодувало.

Репресії голодом проти селянства підривало віру до владних інституцій, формуючи соціальну апатію в сільськогосподарських колективах. Було вирішено боротися із виникненою ситуацією силовим шляхом. Тому з поданням М. Хрущова 21 лютого 1948 президія Верховної Ради СРСР прийняла таємну постанову «Про виселення осіб з Української РСР, які злісно ухиляються від трудової діяльності та ведуть паразитичний спосіб життя». Цей указ також зазначав куди їх треба виселити: басейн річок Обь, Єнісей, Лена та до Карело-Фінської РСР (зараз автономна республіка у складі Росії). Цей указ діяв на всій території країни за винятком західних областей.

Слід зазначити, що і до створення цього указу вже передбачалося покарання. Так, за невиконання трудовнів було можливим притягнення до судової відповідальності або виправно-трудова робіт в колгоспі на строк 6 місяців з утриманням з оплати трудовнів до 25% на користь колгоспу. Історик Гаврилов докладно висвітлив можливості колгоспів щодо рівня оплати праці колгоспників на прикладі колгоспів Північного Лівобережжя (а Сумщина належить до цього регіону) і зробив висновок, що селянам, які були фізично ослаблені після війни та воєнного голоду, без технічних засобів та робочої худоби було просто неможливо виконати норми виробітку. За його підрахунками, середні показники видачі зерна у колгоспах регіону у 1946–1948 рр. на трудовень не перевищували 400 г, грошова оплата становила від 8 до 18 копійок, а робота у колгоспі давала українському селянину 5% грошових доходів, 35% — зернових, 1% — м'яса і сала, 0,5% — молочної продукції, натомість присадибні ділянки колгоспників давали своїм власникам 70% грошового доходу, 80% м'яса, 90% картоплі[2; с223]. Тому більшість населення займалося присадибними ділянками або виїжджало у міста, щоб придбати необхідне та якоесь оплати податки, які були майже на все, але партійному керівництву це не подобалося.

Так, у 1946 році за даними Міністерства юстиції СРСР, було засуджено 190,7 тис. чоловік, в 1947 р.— 137 тис., в 1948 р.— 117,5 тис.[8, с.30]. Деякі керівники колгоспів та представники місцевої влади у судових репресіях вбачали чи не головний засіб зміцнення трудової дисципліни й часто направляли в суди матеріали на осіб, які не заслуговували покарання. До 14 таких справ відхилилися судами, як недостатньо обґрунтовані. І саме указ, згаданий вище, розв'язав руки керівництву. Не минуло це і Сумську область, із якої було виселені 618 людей[3, арк. 60].

Розглянемо цю ситуацію на конкретному прикладі — територіальній одиниці — Шалигинського району. Варто зазначити, що до 1941, судячи зі слів комуністів, «район постійно був передовим серед інших районів Чернігівської, а потім Сумської області а зараз він в кінці». Через це місцеве керівництво постійно отримувало догану. Отже, ця постанова, за думкою місцевих керівників, змогла б підняти район на щабель вище, а значить, і отримати похвалу від керівництва області.

Почалося усе 29 березня 1948, коли відбулося засідання колгоспників с. Соснівка. Для забезпечення зібрань «народного суду» розроблялася відповідна схема підготовки проведення загальноколгоспних зборів та загальних зборів селян. Основним організаційними заходами стали закриті партійні збори, на яких комуністи знайомили з указом та постановою ЦК КП (б) У від 5 березня 1948 року та обговорювали кандидатури, які підлягали виселенню. Одразу після партійних зборів проводилась нарада колгоспного активу, на якій в черговий раз зачитувався указ та обговорювались кандидатури на виселення. Підготовлені таким чином партійці та актив села виходили на збори зі думкою, сформованою організаторами виселення. Перед цим партійне керівництво обирало ті колгоспи, де кількість невироблених трудовнів була найбільшою. Під пильним оком представника з району скликалися загальні збори колгоспників, на яких виносили "вирок на виселення"[7; арк.14-15].

Потрібно звернути увагу на колгоспника Власенко С. Д. У 1948 році йому було 50 років. До цього він проходив по справах у вбивствах колгоспників саме в роки голодоморів. Вперше у 1923, ще у часи Курської губернії, потім під час колективізації – у 1932 підняв селян проти масового з'єднання у колгоспи. В ці роки на нього чомусь не звертали увагу, проте вже після голоду 1946/47 його виселили. Отже, Указ активно виконувався. Варто зазначити, що, можливо, його родич Власенко А. Д. вже 5 квітня агітував за виселення іншого селянина з того ж села. Виселялися навіть родичі тих, хто не хотів вступати у колгосп. Так, чоловіка громадянки Серих було виселено у 1939 «за відмову вступати у колгосп». Вона також була виселена за «нероботу у колгоспі». За словами Власенка С. Д., які він написав в 1950 році у листі до Шверніка М.М., який тоді був головою Верховної Ради СРСР, визначено, що «я ніколи не був і не працював у колгоспі та не писав заяву про вступ до нього». Крім цього Власенко був з 1941 по 1943 партизаном у загоні Ковпака, а у 1948 році вже за віком був непрацездатним, але відповідь була така «подавати заяву через 5 (!) років». Голова колгоспу вимагав у нього «білити хату та відпрацювати у дорожньому будівництві, у якому громадянин Власенко вже відпрацював 131 трудовнів, але їх не записано». Про це він писав до ВР УРСР та СРСР і навіть до ЦК КП(б). Відповідей не було. Як бачимо, знову наклеп та незаконне виселення. Власенко повернувся до дому у 1953[6, арк.18-20].

Історики звертають увагу на те що були виселені навіть ті, хто *не міг* відпрацювати трудовні, кількість яких залишалася завищеною з 1942. Крім того не зверталася увага на те, що людині потрібно годувати дітей. За словами В. Зіми «радянська влада виганяла у поля усіх, навіть тих, хто мав п'ять дітей або був інвалідом»[8,с.16]. Так, мешканка с. Ходино Пежова, яка писала заяви до обласного та районного виконкомів з проханням не виселяти її, так як «вона не може відпрацювати трудовні, бо її чоловік загинув на фронті і у неї залишилася 5-річна дитина». Судячи з інших слів заяви, таких як «ми вступили у 1932 і *плідно працювали*, а під час окупації *жоден* родич не служив у німців», ми бачимо, що людина сильно благала залишитися. Крім цього прохання присутня і довідка від лікаря, де зазначено, що «Пежова має екзему». Крім цього, судячи з протоколу засідання «народного суду», ця громадянка у голодні роки 1946/47 шукала картоплю на колгоспних полях та інколи брала зерно та йшла на ринок. На цьому «судовому засіданні» найактивніше виступала Шовікова В. І., яка сказала, що «має 5 дітей і відпрацювала 300 трудовнів». Варто зазначити, що батько Шовікової В.І. Шовіков І. Г. затримувався органами НКВС у 1932 та 1939 з гучних справ за статтею 54, за якою міг бути розстріл або висилка у табори ГУЛАГу, але в обох випадках справа була закрита[6, арк.46]. Тобто його донька була вже залякана і тому, не зважаючи ані на дітей, ані на власне здоров'я відпрацьовувала у колгоспі, керована жажом. Але громадянка Пежова була виселена. Крім Пежової були виселені ще четверо людей на 8 років. Проте, на щастя, пізніше за рішенням облвиконкому її було залишено[6, арк.35-36;3, арк.40].

У цей список можна віднести і мешканця с. Кочерги Пеженко, який, судячи з заяви, мав хворобу нирок і через це не міг працювати у колгоспі. Його дружина з дітьми мешкали у сараї. Пеженко просив заступитися навіть начальника МВС, але райвиконком вирішив, що «рішення правильне і підлягає виконанню»[6,арк.30]

Ніякі причини невиконання трудовнів не вважалися поважними. Так, Полуніна А.Ф. було виселено, незважаючи на те, що він відпрацював 170 днів у колгоспі і ще у цей час відбудовував власний будинок, що був пошкоджений війною.

Не жаліли навіть жінок після пологів. Існує справа громадянки Бадуліної, що не могла працювати з цієї причини, але її було виселено. Так само в 30-ті було виселено «усіх винних» навіть тих, хто не міг доїхати до пункту призначення живим через слабкий стан здоров'я. Вже пізніше, при листуванні райвиконкому з облвиконкому (яке вважалось секретним) було зазначено, що це (тобто виселення певних громадян) «була помилка» і було відмінено 7 таких рішень. З листа облвиконкому до райвиконкому було зазначено, що «при голосуванні з питання щодо виселення не проводилися підрахунки голосів – всі рішення приймалися одноголосно (тобто під тиском партійних керівників) – хоча зазначено, що в протоколі вони підраховані, а кількість невироблених трудовнів було *знижено*»[4, арк.70]. І з цього видно, що рішення не завжди були справедливими, а більше мали репресивний характер.

Селянам ще треба було не тільки відпрацьовувати трудовні, а ще й обов'язково платити податки. Як було зазначено вище, колгоспних трудовнів не вистачало навіть на вдоволення найнеобхідніших потреб, не кажучи вже про податки, і тому деякі їздили до міст, щоб купити промислові товари та продати їх односельцям або обміняти на сільськогосподарську продукцію і у такий спосіб заплатити податки. Наведемо приклади.

Бурсов, який був членом колгоспа з 1930, тобто з початку колективізації, не міг виплатити податок, тому їздив до «Харкова, Сум, де продавав промислові товари та міняв їх на сільськогосподарську продукцію. Так робив і Осіпов, який відробив у 1947 році 116 трудовнів, їздив до Москви ,бо потрібно було платити податки. На засіданні «народного суду», начебто розуміючи, чому він їздив до міст, керівництво Партії усе одно намагалося його виселити, бо «він не здав податку 320 рублів та 30 кілограмів м'яса (!)». Яюсь «забулося», що це були роки голоду і окрім податків треба було яюсь прокормити свою сім'ю. До таких селян можна також віднести і Серих А. Т. , чоловік, якої був висланий у 1939 за «агітацію проти колгоспів». Щодо Серих відомо, що вона вже в роки голоду 1946/47 «крала буряки та картоплю з полів колгоспів», а також вона, як і Осіпов та Бурсов їздила до вищезгаданих міст та до Ворожби і теж міняла промтовари на сільськогосподарську продукцію. Також і громадянка Безбабних, яка, як сказав голова колгоспу, «займається своїм господарством і продає». Однак, варто зазначити, що було запропоновано залишити у колгоспі їх та ще декількох кандидатів на виселення. Деяким було висунуто певні умови. Так, Давидову С. Ф. «постановили залишити виробництво і роботи в колгоспі 500 (!) трудовнів»[6,арк. 46-52].

Крім цього могли також виселити за кустарне виробництво. Так, Бондаренко Ф. А. «не працює в колгоспі, а працює у себе на кустарному виробництві і продає селянам».

Щодо Безбабних відомо, що вона таки була виселена, хоч і писала листи до Сталіна, Верховної ради СРСР та УРСР, і зазначала, що після того, як її чоловік загинув у війні, то «голова колгоспу постійно називав «куркулем», викрав свиню та пропив, а її саму хотів виключити з колгоспу та виселити.» Реакції не було. Тільки було зазначено що «вона вислана правильно». Повернулася додому тільки у 1956 за «добру дисципліну та працьовитість», як було записано у листі від облвиконкому Іркутської області. Після звільнення відбулося засідання колгоспників, де було вирішено питання про повернення її до колгоспу. Серих також виселили, і вона писала до ВР УРСР про прохання повернути її в 1949, але її було відмовлено і зазначено «залишити, а ходатайство розглянути через 5 років». Вона була повернута тільки у 1956 з Карело-Фінської РСР[5, арк. 43].

Було виселено і тих, хто відпрацював 117 трудовнів та мав невелике власне господарство. Так, Мурашкін В. Д. має «3 віці, корову та ділянку 0,6 га і займається цим та продає свою продукцію». Рішенням 270 проти 17 його було виселено. Пізніше стало відомо, що йому зменшили кількість вироблених трудовнів на 180 через те, що «під час його чергування у полі було вкрадено буряк, а коли прийшла вимога представити кандидатів на виселення, то голови райкому не було в районі». Крім цього є лист його дружини, де було сказано, що «голова колгоспу мав з ним особисті рахунки і не дав її подивитись результати голосування»[4, арк.218].

Крім нього було вислано і Богданова М. Є., який мав теж подібну характеристику. При комуністах такі люди були «кулаками», тобто якщо порівнювати з характеристиками інших господарств, то вони підпадали під виселення. Рішенням 280 проти 27 його було виселено[6,арк.54]. Це і відносилось і до характеристик тих, кого виселяли. Так Острих, якому тоді було 20 років, отримав характеристику, що «він спекулює, був включений з ФЗО і постійно п'є». На засіданні «народного суду» постановили його вислати, бо він спекулює та не бажає працювати, але Сумський обласний виконавчий комітет постановив «рішення про виселення відмінити, як необґрунтоване»[4, арк.58]. Доволі дивно, якщо прочитати характеристику та протокол зборів. Тому можна зробити висновок, що характеристика не завжди була правдивою.

Крім цього стало відомо, що часто були фальсифікації результатів. Так, в рішенні обласного виконавчого комітету від 28 травня 1948 було зазначено, що «рішення та голосування по п'яти людей села Уцькове були сфальсифіковані, тому переголосування проводити окремо». Це відбулося через те, що було проведено перевірку і встановлено, що голосувала 4 рази по 4 чоловіка, а значить, що протокол голосування було сфальсифіковано. Так, Зайцеву навіть приписали «хуліганство та судимість» і за виселення проголосувало 277 із 283, але це рішення було сфальсифіковано.

Іншу молоду людину, Тищенко О. А., 22 років, «було мобілізовано до армії трудових ресурсів (ФЗН), але він подав документи, а не пішов, а вдома займається продажем продуктів». У ті часи ці школи ФЗН хоча і були предтечами ПТУ прирівнювалися до мобілізації у армію і туди набирали тих, хто не міг служити у війську, але міг працювати, а за відлучення могли дати визначити вирок – півтори року. Рішенням 152 проти 62, що доволі рідке співвідношення, його було вислано[5, арк.100].

Також було вислано Стремєусова М. В.,1928 року народження, котрий, судячи з характеристики, «постійно пив, влаштував бійки та був виключений з ФЗН». Проте було встановлено, що «мати перебувала у в'язниці, батька не було і хлопець мешкав у дяді», а у «колгосп його нікуди не брали», хоча було записано, що він не відпрацював трудовні. Встановили, що він не займається спекуляцією. Тому вирішено його залишити[4,арк.50].

Були навіть помилки у віці та в роках народження, які могли коштувати людині свободи або навіть життя. Так, у характеристиці Капориної М.П., мешканки с. Ходине замість 1897 було записано 1907, тобто людина стала молодшою на 10 років. На щастя, суд визнав, що заготовлений заздалегідь документ про виселення треба закреслити, і цю громадянку «залишити за віком» у рідному селі. Іншого Бурсова, мешканця с. Козаче, який «не працює в колгоспі без поважних причин», теж вирішили залишити у с. Козачому та

попереднє «рішення відмінити». Доволі дивно, що певних селян були виселені незважаючи на вік та хворобу, а деяких просто залишили вдома без пояснень і конкретних причин [6, арк.80].

Слід зазначити, що з точки зору влади, вдалося виконати завдання, визначені указами. Так, Указ Президії Верховної Ради СРСР від 21 лютого 1948 року «Про виселення з Української РСР осіб, які злісно ухиляються від трудової діяльності в сільському господарстві і ведуть антигромадський, паразитичний спосіб життя» справив очікуваний ефект в українському селі. Як визначається, «Указ став могутньою зброєю в боротьбі проти ледарів та дармоїдів, що ховалися в колгоспах, справив позитивний вплив на покращення трудової дисципліни і виробничої активності колгоспників, і в поєднанні з іншими заходами партії і уряду сприяв подальшому організаційно-господарському зміцненню колгоспів». Виступаючи на Пленумі ЦК КП(б)У, 25 травня 1948 року М. С. Хрущов підкреслив, що «досягнені успіхи в укріпленні трудової дисципліни не повинні нікого заспокоювати. Боротьба за зміцнення трудової дисципліни в колгоспах, за зразкову організацію праці повинна завжди знаходитись в центрі уваги парторганізації. Під час боротьби з ледарями, зі злісними порушниками дисципліни, з паразитичними елементами, сільські комуністи, всі чесні комуністи прокладають шлях для ще більш успішного руху до комунізму» [1, с.10].

Таким чином укази від 21 лютого та 2 червня 1948 року сприяли партійно-державним структурам провести залякування селян, застосовуючи при цьому грабінницьку політику на селі, з допомогою репресій проводити відібрання сільськогосподарської продукції, яка вироблялася колгоспами та радгоспами. Одночасно проводилось посилене оподаткування господарств, яке призвело до подвійного збільшення в 1952 році грошових та натуральних відрахувань на користь держави порівняно з 1946 роком. За цих обставин селянство відчувало чергове економічне розорення. Репресії та непосильні податки не вирішили проблем, сільськогосподарське виробництво вимагало матеріальної підтримки та уваги з боку держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вронська Т. В. 21 лютого 1948 р. в історії сталінського терору / Т. В. Вронська // Український історичний журнал. — 2011. — № 1.
2. Гаврилов В.М. Оплата праці селян-колгоспників в перші повоєнні роки (на прикладі областей Північного Лівобережжя України) / В. М. Гаврилов // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. — К.: Інституту історії України НАНУ, 2008. — № 13. — С.223–224.
3. Державний архів Сумської області (далі ДАСО) — ф. Р-2196, оп. 18, спр. № 4А
4. ДАСО. — ф. Р-2196, оп. 18, спр. № 5А
5. ДАСО. — ф. Р-2196, оп. 18, спр. № 28
6. ДАСО. — ф. Р-4451, оп. 1, спр. № 5
7. ДАСО. — ф. Р-4451, оп. 1, спр. № 6
8. Зима В. Ф. «Второе расскулачивание» (Аграрная политика конца 40-х — начала 50-х годов) / В. Ф. Зима // Отечественная история. — 1994. — №3

REFERENCES

1. Vronskaya TV, February 21, 1948 in the history of Stalin's terror / TV Vronskaya // Ukrainian Historical Journal. - 2011. — № 1.
2. Gavrilov VM Remuneration of peasants-kolkhoz farmers in the first postwar years (on the example of the regions of the Northern Left Bank of Ukraine / VM Gavrilov // Ukraine of the twentieth century: culture, ideology, politics. - K. : Institute of History of Ukraine NASU, 2008. — № 13. - P.223-224.
3. State archive of Sumy region (hereinafter DASO) - f. R-2196, op. 18, cf. No. 4A
4. DASO. - f. R-2196, op. 18, cf. No. 5A
5. DASO. - f. R-2196, op. 18, cf. No. 28
6. DASO. - f. R-4451, op. 1, cf. № 5
7. DASO. - f. R-4451, op. 1, cf. № 6
8. VF Winter, "The Second Unraveling" (Agrarian Policy of the late 40's - early 50's) / VF Winter // Domestic History. 1994. №3.

УДК 930:94+341.324(477)

Орел Дмитро,
студент ННІ історії та філософії
СумДПУ імені А.С. Макаренка,
м. Суми, Україна

НІМЕЦЬКО-НАЦИСТСЬКИЙ ОКУПАЦІЙНИЙ РЕЖИМ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню Німецько-нацистського окупаційного режиму на території України.

Ключові слова: окупація, окупаційний режим, нацизм, партизанство, голокост.

Орел Д.О *Немецко-нацистский оккупационный режим в Украине. Статья посвящена исследованию Немецко-нацистского оккупационного режима на территории Украины.*